

Asia: VN/24186/2023

Lausuntopyyntö työryhmämietinnöstä: Rikoslain soveltamisalaa koskevien 1 luvun säännösten uudistaminen

Lausunnonantajan lausunto

Yleistä

Lausunnonantaja pitää rikoslain 1 luvun kokonaisuudistusta lähtökohtaisesti tarpeellisenä ja perusteltuna. Voimassa oleva sääntely perustuu pitkälti 1990-luvun puolivälin toimintaympäristöön, eikä se kaikilta osin vastaa nykyistä rajat ylittävää, digitaalista ja verkottunutta rikollisuutta. Erityisesti tietoverkkojen välityksellä toteutettavat rikokset, kriittiseen infrastruktuuriin kohdistuvat teot sekä kansainvälisen rikosoikeuden kehitys puoltavat soveltamisalasäännösten uudelleenarviointia.

Rikosoikeuden alueellista soveltamisalaa koskevassa sääntelyssä on kuitenkin kysymys rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen kannalta merkityksellisestä sääntelystä. Tästä syystä sääntelyn tulee täyttää perustuslain 8 §ä sekä oikeusvaltioperiaatteesta johtuvat täsmällisyyden, tarkkarajaisuuden ja ennakoitavuuden vaatimukset. Mitä laajemmaksi Suomen rikosoikeudellinen toimivalta ulotetaan ulkomailla tapahtuneisiin tekoihin, sitä painavammaksi muodostuu vaatimus sääntelyn täsmällisyydestä.

Ehdotetun rikosoikeuden soveltamisalan riittävyys ja tarkoituksenmukaisuus

Työryhmän ehdotukset vastaavat pääosin tunnistettuihin sääntelytarpeisiin. Erityisesti rikoksen tekopaikkaa koskevien säännösten modernisointi on välttämätöntä, koska rikollinen toiminta toteutuu yhä useammin useiden valtioiden alueisiin samanaikaisesti liittyvissä toimintaympäristöissä.

Lausunnonantaja pitää perusteltuna sitä, että Suomen rikosoikeudellinen toimivalta ulotetaan tietyissä tilanteissa myös sellaisiin tekoihin, jotka kohdistuvat Suomen yhteiskunnan elintärkeisiin toimintoihin riippumatta omaisuuden omistussuhteista. Kansallisen turvallisuuden, huoltovarmuuden ja yhteiskunnan kriittisten toimintojen suojaaminen muodostavat hyväksyttävän ja painavan yhteiskunnallisen perusteen.

Soveltamisalan laajentaminen ei kuitenkaan saa johtaa tilanteeseen, jossa Suomen rikosoikeudellinen toimivalta muodostuu kansainvälisesti poikkeuksellisen laajaksi tai ennakoimattomaksi. Hallituksen esityksen jatkovalmistelussa tulisi arvioida tarkemmin ehdotusten käytännön soveltamisalaa sekä niiden suhdetta muiden valtioiden rikosoikeudelliseen toimivaltaan.

Rikoksen tekopaikkaa koskevat säännökset (1 ja 10 §)

Lausunnonantaja pitää rikoksen tekopaikan määrittelyn uudistamista välttämättömänä. Nykyinen sääntely perustuu osin alueellisiin lähtökohtiin, jotka eivät kaikilta osin sovellu digitaaliseen toimintaympäristöön.

Ehdotettu sääntely vahvistaa mahdollisuuksia puuttua esimerkiksi verkkohyökkäyksiin, tietomurtoihin, palvelunestohyökkäyksiin ja muihin tekoihin, joissa tekijä, tekninen toteutus ja seuraukset sijaitsevat eri valtioissa.

Perustuslain 8 § näkökulmasta keskeistä on kuitenkin, että rikoksen tekopaikan määrytymistä koskevat kriteerit ovat riittävän täsmällisiä. Erityistä huomiota tulee kiinnittää sellaisiin käsitteisiin, jotka perustuvat vaikutusten tai seurausten ilmenemiseen Suomessa. Mitä väljemmäksi rikoksen tekopaikan käsite muodostuu, sitä vaikeammaksi voi muodostua yksilön mahdollisuus ennakoida Suomen lain soveltumista omaan toimintaansa.

Lausunnonantaja pitää tärkeänä, että perusteluissa täsmennetään yksityiskohtaisesti, millaisissa tilanteissa rikoksen voidaan katsoa tapahtuneen Suomessa pelkästään vaikutusten perusteella.

Muut rikosoikeuden soveltamisalaa koskevat säännökset (2–9 §)

Ehdotukset vahvistavat Suomen mahdollisuuksia toteuttaa rikosvastuu tilanteissa, joissa rikollinen toiminta kohdistuu Suomen keskeisiin etuihin tai suomalaisiin asianomistajiin.

Erityisesti kriittiseen infrastruktuuriin kohdistuvien tekojen huomioon ottamista voidaan pitää perusteltuna muuttuneessa turvallisuusympäristössä. Viimeaikaiset kokemukset merenalaiseen infrastruktuuriin sekä tietoliikenneverkkoihin kohdistuneista häiriöistä osoittavat sääntelyn kehittämistarpeen.

Perustuslakivaliokunnan vakiintuneen käytännön mukaan rikosoikeudellisen sääntelyn tulee kuitenkin olla täsmällistä ja tarkkarajaista. Tämän vuoksi olisi syytä arvioida, voidaanko "yhteiskunnan tärkeän toiminnon" tai "kriittisen infrastruktuurin" käsitteitä täsmentää joko lain tasolla tai ainakin yksityiskohtaisissa perusteluissa.

Lisäksi olisi perusteltua arvioida, syntyykö ehdotetuista toimivaltaperusteista tilanteita, joissa useat valtiot voivat samanaikaisesti käyttää rikosoikeudellista toimivaltaa samaan tekoon. Tällaisissa tilanteissa kansainvälisen yhteistyön merkitys korostuu.

Muut ehdotetut rikoslain 1 luvun säännökset (11–14 §)

Lausunnonantaja pitää kannatettavana sitä, että kansainvälisiä rikoksia koskeva sääntely nostetaan nykyistä selkeämmin lain tasolle ja asetustasoinen sääntely poistetaan.

Ratkaisu vahvistaa sääntelyn perustuslainmukaisuutta, koska rikosoikeudellisen toimivallan perusteiden tulee lähtökohtaisesti ilmetä laista. Muutos parantaa myös sääntelyn avoimuutta ja ennakoitavuutta.

Samalla lausunnonantaja pitää perusteltuna sitä, että universaalitoimivallan piiri rajataan niihin rikoksiin, joiden osalta Suomella on selkeä kansainvälisoikeudellinen velvollisuus tai vahva kansainvälisen oikeuden mukainen toimivaltaperuste.

Esitutkintalain 3 luvun 8 §:ään ehdotetut muutokset

Esitutkintalakiin ehdotetut muutokset näyttävät muodostavan johdonmukaisen kokonaisuuden rikoslain soveltamisalaa koskevien muutosten kanssa.

Lausunnonantaja pitää tärkeänä, että esitutkinnan aloittamista koskeva sääntely säilyttää viranomaisten mahdollisuuden tehokkaasti selvittää vakavia rajat ylittäviä rikoksia, mutta samalla ehkäisee tilanteita, joissa esitutkintaa käynnistetään sellaisissa asioissa, joilla on vain hyvin vähäinen liittymä Suomeen.

Säännösten soveltamiskäytännön yhtenäisyys edellyttää huolellisia perusteluja sekä viranomaisohjeistusta.

Ehdotusten suhde kansainvälisiin ja eurooppalaisiin velvoitteisiin

Lausunnonantajan arvion mukaan ehdotukset tukevat Suomen mahdollisuuksia täyttää Euroopan unionin oikeudesta, kansainvälisistä yleissopimuksista sekä kansainvälisestä rikosoikeudesta johtuvat velvoitteensa.

Myönteisenä voidaan pitää erityisesti sitä, että sääntely pyritään yhdenmukaistamaan viime vuosikymmenten aikana hyväksytyjen EU-direktiivien sekä kansainvälisten yleissopimusten kanssa.

Jatkovalmistelussa olisi kuitenkin hyödyllistä arvioida tarkemmin ehdotusten suhdetta kansainvälisen oikeuden toimivaltaperiaatteisiin, erityisesti alueellisuus-, suojelu-, aktiivisen persoonallisuus- ja universaaliperiaatteisiin.

Uudistuksen tavoitteiden saavuttaminen ehdotetuilla lainsäädäntömuutoksilla

Lausunnonantaja katsoo, että ehdotukset pääosin toteuttavat asetetut tavoitteet.

Ne parantavat Suomen mahdollisuuksia puuttua rajat ylittävään rikollisuuteen, vahvistavat kriittisen infrastruktuurin suojaa sekä selkeyttävät kansainvälisiä rikoksia koskevaa sääntelyä.

Tavoitteiden täysimääräinen saavuttaminen edellyttää kuitenkin sitä, että sääntelyn keskeiset käsitteet täsmennetään riittävän tarkasti ja että soveltamisalaa koskevat perustelut ovat mahdollisimman yksityiskohtaiset.

Ehdotusten vaikutukset

Ehdotuksilla arvioidaan olevan myönteisiä vaikutuksia rikosoikeudellisen vastuun toteutumiseen erityisesti rajat ylittävissä rikoksissa.

Samalla ehdotukset voivat lisätä esitutkintaviranomaisten, syyttäjälaitoksen ja tuomioistuinten työmäärää sekä kansainvälisen oikeusavun tarvetta.

Vaikutusten arvioinnissa olisi hyödyllistä tarkastella yksityiskohtaisemmin viranomaisten resurssitarpeita sekä kansainvälisen yhteistyön kustannuksia.

Lisäksi tulisi arvioida, missä määrin ehdotukset voivat johtaa toimivaltakonflikteihin muiden valtioiden kanssa.

Muut asiat

Lausunnonantaja pitää tärkeänä, että rikosoikeuden soveltamisalaa koskeva sääntely säilyy myös uudistuksen jälkeen helposti hahmotettavana ja systemaattisesti jäsennehtynä.

Perustuslain 8 § mukaisen rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen näkökulmasta on olennaista, että yksilö voi kohtuudella ennakoida, milloin Suomen rikoslakia voidaan soveltaa hänen toimintaansa.

Tästä syystä jatkovalmistelussa tulee kiinnittää erityistä huomiota sääntelyn täsmällisyyteen, perustelujen selkeyteen sekä keskeisten käsitteiden tarkkarajaisuuteen.

Anh Tran
YDHV lakitiimi